

Dio etnološke zbirke u samostanu sv. Marije u Zaostrugu

U zbirci slika ističu se mnogi anonimni majstori, te slikari iz 18. st. F. Naldi, F. Cignarali; a od slikara iz 20. st. zastupljeni su G. Jurkić, A. Popović, M. Čosić, R. Marčić i dr.

Naročitu pažnju privlači slika **Oplakivanje Krista** (ulje na platnu) nepoznatog autora iz nepoznatog vremena. Slika je mirnog tonaliteta, majstorski osvijetljena, a izrazi na licima veoma ekspresivni.

Bruno Bulić je oslikao zidove nove samostanske blagovaonice povijesnom tematikom.

Poslije potresa 1962. god. otvorena je etnološka zbirka, u kojoj se, uz seljačko pokućstvo i oruđe, nalaze i različiti primjerci naše narodne nošnje.

Na posebno ograđenom prostoru (oko 2000 m²) god. 1968. zasaden je botanički vrt, koji danas broji 250 različitih biljaka.

Zaostrug je, također, i kolijevka mnogih znamenitih ljudi: književnika, povjesničara i dr.

ABSTRACT

Zaostrug — its cultural and historical records

Ivica Kokić

The paper gives a presentation of the material remains of Zaostrug's splendid cultural heritage. The account points out the importance of the archives, the library, the gallery of old masters and the ethnographic collection housed in St. Mary's monastery in Zaostrug.

Uloga muzeološke dokumentacije u zaštiti kulturnih dobara, na primeru postavke i razvoja muzeološke dokumentacije Etnografskog muzeja u Beogradu

Ljiljana Čertić

Etnografski muzej, Beograd

Primljeno: 15. 10. 1985.

Zaštita muzejskih predmeta u miru i ratu prevashodan je zadatak savremene muzejske službe. U ovoj kompleksnoj temi posebno se izdvaja problem središnosti osnovne dokumentacije, koja neminovno prati svaki muzejski predmet.

Prema današnjim potrebama zaštite kulturnih dobara, koje su regulisane i međunarodnim konvencijama i zakonskim propisima o zaštiti kulturnog nasleđa, muzeološka dokumentacija treba da sadrži sve dokumente koji omogućavaju efikasnu identifikaciju muzejskih predmeta, pokazuju pravo poreklo predmeta i ceo proces njegove stručne i naučne obrade.

Današnja zakonska načela i postavke o zaštiti kulturnih dobara u biti su same muzeografije, odnosno muzeologije, kao posebne naučne discipline, pa se način čuvanja, odnosno zaštita muzejskih vrednosti, u našoj sredini može pratiti od vremena pojave prvih muzejskih zbirki i osnivanja prvih muzeja u Srbiji.

Od osnivanja Etnografskog muzeja u Beogradu 1901. godine, u začetku različitih muzejskih delatnosti, posebno je obraćena pažnja na evidentiranje muzejskih predmeta, pa je 1905. godine osnovana i overena prva knjiga inventara Etnografskog muzeja. Sa razvojem Etnografskog muzeja usavršavala se i muzeološka dokumentacija.

Revidirajući muzejski materijal posle prvog svetskog rata, stručnjaci Etnografskog muzeja 1922. godine postavljaju savršeniji i potpuniji sistem stručne i muzeološke obrade muzejskih predmeta. Pored knjige inventara uveden je inventarski karton predmeta, koji nije imao utvrđene rubrike za obradu muzejskih predmeta, pa su se podaci unosili prema kriterijumima tadašnjih stručnjaka Muzeja. Veoma je značajno da se predmet ilustrovao crtežom, rađenim tušem, koji je verno prikazivao predmet.

Od 1961. godine stručnjaci Etnografskog muzeja uvode nova savremenija muzeografska rešenja u postojeći sistem, dopunjuju ga, primenjujući neke postignute rezultate rada međunarodnih muzejskih stručnjaka, posebno ICOM-a, u rešavanju pitanja i problema savremene muzeološke dokumentacije.

U sistemu muzeološke dokumentacije, koji se primenjuje od 1961. godine, u Etnografskom muzeju u Beogradu predviđena je i postavljena obrada svih muzejskih fondova: predmeta, slika, negativa, fotografija, arhivske građe, hemerotečnog materijala i drugo. Uvedena je za svaku vrstu muzejskog materijala odgovarajuća stručna obrada, koja se ostvaruje istim načinom, odnosno dokumentacijom: knjigom inventara, inventarskim kartonom i pomoćnim kartotekama. To je princip specijalizirane muzeološke dokumentacije, za razliku od polivalentnog evidentiranja muzejskog fonda.

Prema procesu stručne i naučne obrade etnografskih predmeta postavljena je i odgovarajuća dokumentacija u Etnografskom muzeju. Taj proces za etnografske predmete počinje od izdvajanja predmeta iz prirodnog ambijenta i njegove valorizacije, prenošenja u muzej, evidentiranja, čišćenja i tehničke zaštite kao i stručne, odnosno naučne obrade.

Prvi dokument obrade muzejskog predmeta obuhvata pravnu zaštitu predmeta u muzejskoj zbirci. U Etnografskom muzeju u Beogradu taj

dokument predstavlja referat o nabavci muzejskog materijala gdje se evidentira muzejski predmet sa podacima — izvor nabavke, uslovi nabavke, nekadašnji vlasnik i drugo. Knjiga ulaza muzejskog materijala sadrži podatke o predmetu od ulaska u muzej do njegove potpune stručne i naučne obrade. Knjiga ulaza je centralnog tipa, jer se uvodi različiti muzejski materijal: predmet, slika, crtež, negativ i drugo. Tehnička zaštita predmeta evidentna je i zabeležena u odgovarajućoj dokumentaciji, koja je u Etnografskom muzeju u Beogradu u obliku inventarskog omota. Na ovako rešenoj dokumentaciji o tehničkoj zaštiti etnografskih predmeta mogu iscrpno da se unose podaci o stanju očuvanosti predmeta i merama tehničke zaštite.

Stručna i naučna obrada etnografskih predmeta u Etnografskom muzeju u Beogradu ostvaruje se na inventarskom kartonu. Utvrđene rubrike omogućavaju da se unesu svi podaci koji pokazuju stručnu i naučnu dokumentarnost predmeta, kulturnog dobra, a isto tako pružaju mogućnost za identifikaciju predmeta. Podate o muzejskom predmetu unosi stručnjak rukovalac zbirke. U muzeološkoj dokumentaciji, od 1961. godine, muzejski predmeti su fotografisani; fotografija veličine 6 x 9 je na inventarskom kartonu, a obrada i evidencija negativa je u posebnoj knjizi inventara fototeke. Inventarski karton je osnova za knjigu inventara, identičan je sa knjigom inventara. Knjiga inventara i ostala dokumentacija muzejskih predmeta, kao i dokumentacija drugih muzealija, centralnog je karaktera, poverena posebnim stručnjacima, koji su zaduženi za poslove muzeološke dokumentacije. Stručnjak — rukovalac zbirke koji obrađuje predmet raspolaže posebnom kartotekom, priručnom, koja takođe ima fotografiju muzejskog predmeta (kontakt-kopija).

Pored ovih kartoteka — centralne i priručne — u dokumentaciji muzejskih predmeta, kao i u dokumentaciji ostalih fondova, postoje pomoćne kartoteke (poseban obrazac) za oblasno i tematsko razvrstavanje muzejskih fondova. Postojeći sistem klasifikacije etnografskih predmeta rađen je samo prema potrebama rada u Etnografskom muzeju. Pomoćne kartoteke, kao i dokumentacija tehničke zaštite muzejskih predmeta, povezane su sa inventarskom — centralnom karto-

tekom, preko inventarskog broja predmeta. Na ovakav način rešena je komunikacija sa muzejskim predmetom i omogućen višestrani uvid u muzejske fondove.

Sistem muzeološke dokumentacije iz 1961. godine, korigovan je i dopunjen, 1969. godine, novijim muzeografskim rešenjima na inventarskom kartonu, radi unifikacije muzeološke etnološke dokumentacije, kada je Etnografski muzej u Beogradu postao matični muzej za sva etnološka odeljenja muzeja u Srbiji. Ovako postavljena i sređena muzeološka dokumentacija etnografskih predmeta u republici Srbiji odgovara i novim zahtevima zaštite kulturnih dobara, koje su precizirane i odredbama Zakona o zaštiti kulturnih dobara iz 1977. godine. Ona ima sve dokumente koji pokazuju pravno poreklo predmeta, pružaju stručne i naučne informacije o njemu i omogućava identifikaciju muzejskih predmeta, odnosno ona u ovakvom obliku i sadržaju prezentira i štiti etnografski predmet kao kulturno dobro.

Međunarodne konvencije novijeg datuma i Zakon o zaštiti kulturnih dobara (u SR Srbiji 1977. godine) predvideli su neke novine u sprovođenju mera u cilju potpunije zaštite kulturnih dobara. To su kategorizacija muzejskog materijala po kulturno-istorijskim vrednostima, evidentiranje materijala u vlasništvu privatnih lica i vođenje jedinstvenog centralnog registra prema vrsti materijala, odnosno kulturnog dobra, na nivou Republika. Ovim novim potrebama u zaštiti kulturnih dobara prilagođava se muzejska delatnost i postojeća muzeološka dokumentacija etnografskih predmeta. Načinjen je predlog da pojedinačni predmeti i celine etnografskog sadržaja budu proglašeni za kulturna dobra od izuzetnog značaja. Na inventarski karton uvodi se rubrika »kategorija predmeta« i »broj centralnog registra«. Organizuje se rad na evidentiranju i obradi materijala u privatnom vlasništvu. Centralni registar kulturnih dobara za etnografske predmete moguće je obrazovati mehanografskim postupkom postojećeg inventarskog kartona, korigovan navedenim dopunama.⁽¹⁾ S obzirom da postojeći inventarski karton registruje sve potrebne podatke o etnograf-

skom predmetu, sa gledišta savremene zaštite kulturnih dobara, to će se na ovakav način najbrže, efikasno, sa malim materijalnim ulaganjima doći do jedinstvenog i potpunog pregleda etnografskog materijala na teritoriji Srbije.

Stvaranju jedinstvene etnološke dokumentacije na nivou Jugoslavije predstoji društvena i državna organizovanost na jugoslavenskom nivou, jedinstveni zakon o zaštiti kulturnih dobara, jedinstveni pristup u razvoju kulture i nauke, kao i odgovarajuća materijalna ulaganja radi opšteg osavremenjivanja rada na zaštiti kulturnoga nasleđa.

ABSTRACT

The role of museological documentation in the protection of cultural goods. Exemplified by the display and development of the museological development of the museological Museum in Belgrade

Ljiljana Čertić

The Ethnographic Museum in Belgrade is the central institution of all ethnographic departments of museums in Serbia. During the last decades, and particularly from the 60-ies onwards, the Ethnographic Museum has in this function been furthering the keeping of records in agreement with international and Yugoslav standards, legal regulations and practice. Documentation is a special way of protecting cultural goods, and it permits effective identification of museum items, their legal origins, and the entire process of their analysis by specialists and scholars. Documentation has held an important place in this museum ever since it was founded in 1901.

The paper provides examples of all forms of documentation, from the reception of the item to the index-card. It also states the necessity to unify the ethnological documentation in Yugoslavia.

(1) Kserografski otisak je trajan, što je od bitne važnosti za očuvanje stručne dokumentacije.